

NO. XIV / 2011

ISSN 1301-2746

ADALYA

SUNA-İNAN KIRAÇ AKDENİZ MEDENİYETLERİ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ
SUNA & İNAN KIRAÇ RESEARCH INSTITUTE ON MEDITERRANEAN CIVILIZATIONS

ADALYA

SUNA-İNAN KIRAÇ AKDENİZ MEDENİYETLERİ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ YILLİĞİ
THE ANNUAL OF THE SUNA & İNAN KIRAÇ RESEARCH INSTITUTE ON MEDITERRANEAN CIVILIZATIONS

ADALYA

Vehbi Koç Vakfı

Suna - İnan KIRAÇ Akdeniz Medeniyetleri
Araştırma Enstitüsü Yıllık Dergisi

Yönetim Yeri: Barbaros Mh. Kocatepe Sk. No. 25
Kaleiçi 07100 Antalya Tel: +90 242 243 42 74

Faks: +90 242 243 80 13 E-posta: akmed@akmed.org.tr

Yayın Türü: Yerel Süreli Yayın

Sayı: XIV - 2011

Sabibi: Vehbi Koç Vakfı Adna Erdal YILDIRIM

Sorumlu Müdür: Kayhan DÖRTLÜK

Yapım: Zero Prodüksiyon Ltd., İstanbul

Abdullah Sokak No. 17

Taksim 34433 İstanbul

Tel: +90 212 244 75 21 Faks: +90 212 244 32 09

Baskı: MAS Matbaacılık A.Ş.

Hamidiye Mh. Soğuksu Cd. No: 3 Kağıthane - İstanbul

Tel: +90 212 294 10 00 info@masmat.com.tr Sertifika No: 12055

Bilim Danışma Kurulu / Editorial Advisory Board

Hâluk ABBASOĞLU	Max KUNZE
Ara ALTUN	Thomas MARKSTEINER
Oluş ARIK	Wolfram MARTINI
Cevdet BAYBURTLUOĞLU	Gönül ÖNEY
Tuncer BAYKARA	Mehmet ÖZSAİT
Jürgen BORCHHARDT	Urs PESCHLOW
Jacques Des COURTILS	Scott REDFORD
Vedat ÇELGİN	Denis ROUSSET
Nevzat ÇEVİK	Martin Ferguson SMITH
Bekir DENİZ	Oğuz TEKİN
Refik DURU	Gülsün UMURTAK
Serra DURUGÖNÜL	Burhan VARKIVANÇ
Hansgerd HELLENKEMPER	Michael WÖRRLER
Frank KOLB	Martin ZIMMERMAN

Adalya, **A&HCI** (*Arts & Humanities Citation Index*) ve
CC/A&H (*Current Contents / Art & Humanities*) tarafından taranmaktadır.

Adalya is indexed in the **A&HCI** (*Arts & Humanities Citation Index*) and
CC/A&H (*Current Contents / Art & Humanities*).

Hakemli bir dergidir / A peer reviewed Publication

Editörler / Editors

Kayhan DÖRTLÜK
Tarkan KAHYA
Remziye BOYRAZ SEYHAN
Tuba ERTEKİN

İngilizce Editörleri / English Editors

İnci TÜRKOĞLU
Dorin LUCAS

Yazışma Adresi / Mailing Address

Barbaros Mah. Kocatepe Sk. No. 25
Kaleiçi 07100 ANTALYA-TURKEY

Tel: +90 242 243 42 74 • Fax: +90 242 243 80 13

akmed@akmed.org.tr

www.akmed.org.tr

ISSN 1301-2746

İçindekiler

Gülsün Umurtak	
<i>Understanding the Hacilar II Settlement</i>	1
Mustafa Bulba	
<i>Kaunos Demeter Kayalığından ele geçen Kıbrıs Heykelcikleri</i>	17
Alice Landskron	
<i>Zur Komposition der Friese auf der Nord- und Ostseite des Heroons von Trysa</i>	31
Christian Marek	
<i>Kaunos und Lykien</i>	57
Alime Çankaya – Hüseyin Köker	
<i>Dumancık Kistophor Definesi</i>	63
Ümit Aydinoğlu – Ümit Çakmak	
<i>A Rural Settlement in the Rough Cilicia-Isauria Region: Karakabaklı</i>	71
Fatih Onur	
<i>Gagates: Θαυμάσιος λίθος</i>	
<i>Antikçağ'da Meşhur bir Taşın Kullanım Alanları ve Yataklarının Yeriyle İlgili Bir Değerlendirme</i>	103
Julian Bennett	
<i>Why did Claudius Annex Lycia?</i>	119
Murat Durukan	
<i>Olba Territoryunda Hellenleştirme ve Romalılaştırma Politikalarının Arkeolojik İzleri</i>	137
Murat Arslan – Nihal Tuner Önen	
<i>Akdeniz'in Korsan Yuvaları: Kilikia, Pamphylia, Lykia ve Ionia Bölgelerindeki Korykoslar</i>	189
Gürkan Ergin	
<i>How to Transform an Isaurian into a Subject? The Roman Army as a Foucaultian Technology of Power</i>	207
Burhan Varkivanç – Hülya Kökmen	
<i>Attaleia'nın Anıtsal Mezarları Üzerine Bazı Gözlemler</i>	223
N. Eda Akyürek Şahin	
<i>Antalya Müzesi'nden İki Hekateion</i>	237
Hüseyin Sami Öztürk – Hakkı Emirhan Süel	
<i>Tloslu Ptolemaios'un Mezar Yazılı</i>	259

Mehmet Özsait – Guy Labarre – Nesrin Özsait	
<i>Nouvelles inscriptions et monuments de la vallée d'Apollonia (Phrygie-Pisidie)</i>	267
Serra Durugönül	
<i>Silifke Müzesi'nden Dionysos-Pan Heykeli ve İki Torso</i>	287
Inci Delemen	
<i>The Colossal Statue of Lucius Verus Recently Discovered in Perge</i>	297
Ayşe Aydin	
<i>Side Müzesi'ndeki Sigma Formlu Tabla</i>	315
Altan Çetin	
<i>Memlûklerin Kıbrıs ile İlişkileri</i>	327

Silifke Müzesi'nden Dionysos-Pan Heykeli ve İki Torso

Serra DURUGÖNÜL*

Silifke Müzesi'nde korunmakta olan mermer bir heykel ve iki torso, Dionysos'u betimlemektedir. Heykelin yanında, desteği ile bütünlüksüz olan pan ve üzüm salkımları kabartmaları ile heykelin omuzlarına düşmüş olan saçları Dionysos tanımını desteklemektedir. Diğer iki torso da omuzlara dökülen saçlarından dolayı, burada ele alınan heykelin benzemini, bir Apollon'u ya da satır'i yansıtmış olmalıdır.

Anılan bu üç eserin tanımlamasına, Dionysos-Pan ikilisinin heykelinden (Res. 1-5) başlayacak olursak, heykelin yüksekliği 79,5 cm., genişliği ise 38,5 cm.'dir. Kollar sadece omuz kısmında korunmuştur; ayrıca üst gövde, bileğe kadar olmak üzere sol bacak ve baldır altına kadar sağ bacak, günümüze ulaşmıştır. Kayıp olan baştan omuzlara bukleli dalgalarla düşen saçlar görülmektedir. Bunlar kalın ve ağır görünümde dirler. 'Shareketi yapan vücut kuvvetli bir 'kontraposto' sergilemektedir ve bu nedenle sağ kalça dışa doğru yay yapmış durumdadır; heykelin ağırlığını ise sol bacak taşımaktadır. Heykelin ön kısmı detaylı çalışılmışsa da göğüsleri ve genital organı oldukça şematik işlenmiş ve kasık kısmındaki kasları yumuşaktır; diz kapaklarının ise gerçege yakınlığı dikkat çekmektedir. Grubun arkası çok yüzeysel olarak çalışılmış ve Dionysos'un sadece kalçaları şematik bir biçimde belirginleştirilmiştir.

Heykelin solunda bulunan desteği bir ağaç gövdesini (Res. 2) yansıtmaktadır. Bunun ön üst kısmında, kabartma olarak Dionysos'un sol eliyle tutmakta olduğu üzüm salkımı ile diz hizası paraleline kadar düşen ikinci bir salkım bulunmaktadır. Bu salkıma doğru sağ eliyle uzanmış bir pan figürü, yine kabartma olarak işlenmiştir. Pan, başını yukarı doğru çevirmiş ve dolayısıyla gövdesi de hafifçe sağa dönmüştür. Diz hizasına kadar korunmuş olan pan figürünün bacaklarının keçi bacağı olduğu görülmektedir. Sol elinde bir lagobolon tutmaktadır. Başında da bir köşeli başlık taşıdığı anlaşılmaktadır. Pan'ın, küçük boyutlarına rağmen, gövdesinin her bir noktasının çok kaslı olduğu seçilebilmektedir. Bacaklarının tüyleri de gür ve dalgalı verilmiştir.

İlk torsonun¹ (Res. 6-9) yüksekliği 31 cm. genişliği ise 91 cm.'dir. Bel hizasından kırık olan torsonun kolları da omuz hizasından itibaren aşağıya doğru kayıptır. Torso, sola

* Prof. Dr. Serra Durugönül, Mersin Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, 33342 Çiftlikköy Kampüsü, Mersin. E-posta: sdurugonul@mersin.edu.tr

Bu eserlerin çalışma iznini veren T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıklarını ve Müzeler Genel Müdürlüğü ile Silifke Müzesi Müdürü sayın İ. ÖzTÜRK'e teşekkürlerimi sunarım. Teknik konulardaki desteklerinden dolayı Arş. Gör. E. Aşkın'a da teşekkür ederim.

¹ Env. no. 1493 Silifke'ye bağlı Yenibahçe Köyü, Meydan Mahallesi'nden bir vatandaş tarafından satınalma yolu ile 1974 yılında Silifke Müzesi'ne kazandırılmıştır. Çalık 1997, 171 No. 74.

doğru hafifçe dönmüştür. Göğüs adaleleri oldukça belirgin ve doğal aktarılırken, heykelin arkası oldukça yıpranmış ve kaslar belirginliği kaybetmiştir. Baş kısmı da kayıp olmakla birlikte, baştan omuzlara dökülen saçlardan, sol tarafta bir adet dalgalı saç buklesi, sağ tarafta ise iki ayrı dalgalı bukle görülmektedir. Yukarıda tanımlanmış olan Dionysos heykelinin saçlarının aksine, hareketli ve zarif bir işçilik ile çalışılmışlardır. Sol taraftaki ikinci dalgalı buklenin, heykelin sırtına doğru kaydığını görebilmekteyiz.

İkinci torsonun² (Res. 10. 11) yüksekliği 46 cm., genişliği ise 36 cm'dir. Üst gövde bele kadar, sağ kol da omuzdan dirsek hizasına kadar korunmuşken sol kol tamamıyla kırıktır. Göğüs adaleleri oldukça belirgindir, arka kısmında da omuriliği kanal gibi belirgin bir şekilde çalışılmıştır. Baş burada da kayıptır ancak her iki omuza dökülen birer ince saç buklesi görülmektedir.

Her üç eserin yorumlanması konusunda, heykel olarak korunabilmiş olan eserden başlamak doğru olacaktır. Dionysos'un alayından olan satır ve panların Dionysos'un yanında betimlenmeleri ve hatta içkili olmasından dolayı sıkılıkla ona destek vermeleri yaygın bir ikonografidir. Bu ikonografi, pişmiş toprak ve bronz figürinlerden, seramiklere veya mozaiklere kadar birçok eser türü üzerinde aktarılmıştır³.

Burada onlara yaslanmak yerine, Dionysos ağaç kütüğü benzeri bir desteği yaslanmış ve desteğiğin üzerine pan betimlemesi yerleştirilmiştir. Aslında, pan ve satır/silen ayırımı her zaman çok belirgin değildir⁴. Ancak burada Dionysos'un yanında duran figürün bir satır veya silen'den ziyade bir pan olduğunu, bacaklarının tüylü olmasından anlamaktayız; bugün kayıp olan ayaklarının da bu durumda keçi ayağı olması gerektiği, ikonografik benzerlerinden biliyoruz⁵.

Dionysos genç, sakalsız ve atletik görünümü ile ilk kez Parthenon'un doğu alınlığında karşımıza çıkar ve İ.O. 5. yy'da yaygınlaşmaya başlar; bundan sonra omuzlarına dökülen saçları ve 'S' çizen vücutu, dolayısıyla oldukça feminen duruş tarzi ile ön plana çıkacaktır. Praxiteles'in Apollon Sauroktonos'u ile geliştirilen erkek vücutundaki 'S' kıvrımlı duruş, Roma İmparatorluk çağında sevilerek kopyalanmıştır. Bazı Dionysos heykellerinde daha fazla, bazılarda daha az olsa da bu özelliği Roma İmparatorluk çağının kopyalarından izleyebilmekteyiz⁶. Bu harekete rağmen, Silifke örneğinde olduğu gibi kalın bacaklı ve hantal bir görünüm ortaya çıkabilemektedir. Bu durum heykeltraşın ikonografik özellikleri tanımak ve aktarmakla beraber yerel tarzdan kopmadığını göstermektedir⁷.

Anılan duruşa iyi bir paralel örnek sergileyen 'Ny Carlsberg' Dionysos'unda önerildiği gibi Silifke Dionysos'unun da sağ elinde bir rython veya kantharos tutmuş olduğu ya da Napoli'deki örnekte olduğu gibi sağ elinde de üzüm salkımı bulunduğu ileri sürülebilir⁸. 'Ny Carlsberg' Dionysos'unun sol elinde tuttuğu önerilen üzüm salkımı Silifke

² Silifke, Taş Köprü kıyısında bulunmuştur.

³ Pochmarski 1990, Lev. 29. 55. 62. 63 vd; LIMC 1986, Nr. 124.

⁴ Marquardt 1995, 1, 282, 286 vd.

⁵ Marquardt 1995, 288, 307, 333, 335: Pan betimlemeleri ilk olarak Marathon zaferinden sonra ortaya çıkmış ve insan vücutlu, keçi bacaklı bir yaratık canlandırılmıştır. İlk pan'lar, satır'lerden etkilenilerek betimlenmiş ancak vücutta at özelliklerinden çok keçi özellikleri ağır basmıştır. Satır'ların kaba ve geniş yüzü, küçük ama delikleri geniş burnu ve geniş alınları varken, pan'ların yüz hatları insanıkine daha fazla benzemektedir.

⁶ Ridgway 1994, 56-59 Nr. 16; Di Leo 1995, 181 Nr. 39; Fileri 1995 b 182 Nr 40; 183 Nr. 41.

⁷ Fuchs 1992, 181 dn. 16.

⁸ Moltesen 2002, 176-178; Schefold 1952, 98 vd. Fig. 40.

Dionysos'unda zaten korunmuştur. Ancak Silifke heykelinin sağ kolunun kırığı, kolunu çok da yukarıya doğru kaldırmadığını göstermektedir. Bu da Silifke örneğini daha ziyade 'Woburn Abbey' tipine yaklaştırmaktadır⁹. Furtwaengler tarafından İ.S. 2. yy.'a tarihlenen bu tip, Praxiteles'in bir devamı olarak nitelendirilmiştir¹⁰. Praxiteles'in Apollon'unun burada izleri seçilebilmektedir¹¹. Bu tipin birçok repliğinin ve varyasyonunun ('freie Nachbildung') bulunması sevilerek tekrar edilen bir tip olduğunun göstergesidir¹². En yakın repliklerden birisi olarak da 'Basel Dionysos'u gösterilmektedir; hatta ikisinin aynı tipe geri gittikleri de önerilmektedir¹³. Berger, 'Woburn Abbey' için en doğru tanımlamayı yaparak, bu tipi Hadrianus - erken Antoninus'lar döneminin karakteristik "klassistik yeni yaratısı" (klassische Neuschöpfung) olarak nitelendirir¹⁴.

Silifke Müzesi Dionysos heykeli, duruşu ve özellikle sol elinin parmaklarını yanındaki desteği üzerinde bulunan üzümlerin üzerine koyusu açısından 'Woburn Abbey' ile büyük benzerlik göstermektedir. Ancak 'Woburn Abbey'deki Dionysos'a pan eşlik etmemektedir ve desteği üzerinde bir nebris ve bir yılan görülmektedir. Kalça'nın sağa doğru 'S' durusu ile hareket kazanması, hareket eden ve ağırlığı taşıyan bacakların birbirlerine yakın durması ve üst gövdede oluşan hafif kaykılma benzerlikler arasında sayılabilir.

Kilikia Bölgesi'ndeki Soloi-Pompeiopolis antik kentinde bulunmuş olan bir Dionysos-Pan grubu, panter betimlemesi haricinde, Silifke örneğine olan ikonografik benzerliğinden dolayı dikkati çekmektedir. Burada basın da korunmuş olması önemlidir: Başı hafifçe sağa doğru dönüktür ve saçlar ortadan ayrılmış ve düzgün dalgalar halinde yana ve geriye taranmıştır; saçlar bukleler halinde göğüs hizasına kadar uzanmaktadır. Ayrıca basın üzerinde sarımsık yaprakları ve çiçekler, yüzün iki yanına sarkmış olan üzüm salkımlarından oluşan bir de taç bulunmaktadır. Pan figürünün başını yukarıya doğru kaldırmış olması ve eline lagobolon tutması da paraleldir. Tulunay'a göre¹⁵ Soloi'deki bu grubun tam bir repliği yoktur ve Dionysos 'Kophenhag Grubu' ile 'Kyrene-Woburn' tipi çerçevesinde değerlendirilmelidir.

Dionysos'un omuzlarına ince ve zarif bukleler halinde dökülen saçlarına örnekleri çoğaltmamız mümkün değildir¹⁶. Silifke Müzesi'ndeki heykel Dionysos'un saçları burgu şeklinde kalın birer tutam olarak omuzlarına dökülürken, özellikle ilk torsonun (Yenibahçe Köyü) saçları 'Eros Centocelle'nin saçları gibi çok hareketli, zarif ve ucşara doğru incelen bir tarz göstermektedir; bu da İ.S. 2. yy. örneklerinde görülen bir özelliktir¹⁷.

Silifke Müzesi'nde korunmakta olan Dionysos heykeli ve iki torsoya birlikte bakıldığından, dikkati çeken ilk husus, burada ilk torso olarak ele alınmış bulunan örneğin vücut hatalarının ve saçlarının zerafetidir. Mermelinin de daha parlak ve ince işçiliğe elverişli olduğu görülmektedir. Bu özellikler, daha kabaca da olsa, ikinci torsoda da izlenebilmektedir.

⁹ Schefold 1952, 94 Fig. 36; Fileri 1985, 518 vd; Fileri 1995 a, 179 vd; Fileri 1995 b, 182 vd.

¹⁰ Furtwaengler 1897, 570.

¹¹ Pochmarski 1990, 196 vd.

¹² Angelicouassis 1992, 51; LIMC 1986, Nr. 119 a. 120 a. 120 b. 120 f. 124 a. 124 b.

¹³ Berger 1990, 342 vd.

¹⁴ Berger 1990, 344; LIMC 1986, Nr. 120 b.

¹⁵ Tulunay 2005, 25.

¹⁶ Amelung 1908, 430; Vermeule 1981, 65 Nr 37; Fuchs 1992, 180.

¹⁷ Fuchs 1992, 180-183 Nr. 26.

Burada mermer daha damarlı görülmektedir. Dionysos heykelinde ise saç bukleleri harket-sizlenmiş ve şematik bir şekilde, adeta rulo gibi omuzlara dökülmektedir. Vücut hatları da, göğüsler başta olmak üzere sadece kabaca belirginleştirilmişlerdir. Üzüm gibi ayrıntılarda da izlenebilen şematik yansırma ve durağanlık bu eserin özelliği olmuştur. Ayrıca vücutun ve özellikle bacakların kalınlığı da bu durağanlığı vurgulamaktadır.

Bu özelliklerden hareket ile birinci torsonun heykeltıraşlık alanında daha fazla geleneğe sahip bir coğrafyadan Kilikia'ya getirildiği veya Kilikia'nın usta heykeltıraşları tarafından çalışıldığı; ikinci torsonun kötü korunmuşluk durumuna rağmen onun da belki birincisi gibi değerlendirilebileceği ancak yerel bir üretim ihtimalinin daha yüksek olduğu söylenebilir; nitekim burada göğüs kasları daha ayrıntıdan uzak ve saç bukleleri daha şematiktir. Dionysos heykelinin ise, her iki torsonun (şüphesiz heykel olarak) Kilikia'lı ustalarca görülmüşinden sonra onlara öykünülerek ürettiği iddia edilebilir. Bu taklit aşamasında ikonografik özellikler başarı ile aktarılmış ancak stilistik özellikler yerel kalmıştır. Yine de 'Woburn Abbey' tipi Kilikia'da böylelikle temsil edilmiş olmaktadır. Bu da Kilikia'nın Roma İmparatorluk zevkini yansıtma konusundaki girişimlerini göstermektedir. Dionysos'un tek başına veya pan ile birlikte betimlendiği heykellere bölgede ilgi duyulduğunun bir diğer göstergesi de yine Silifke Müze'sinde korunmakta olan, 35x33 cm. ebatlarındaki bir heykel kaidesinden anlaşılmaktadır (Res. 12, 13): Burada pan'a ait olduğu anlaşılan toynaklar, yine heykel desteği ile bağlantılı olarak çalışılmış olduğundan, sadece bir ayağı korunmuş olan heykelin de yine Dionysos'a ait olduğunu söylemek mümkün görünmektedir.

İki torso ve heykel arasındaki zaman farkını, torsoların stilistik değerlendirme için gereksinim duyulan detaylarının aşınmış olmasından dolayı söyleyemesek de; ayrıca heykelin yerel bir çalışma sergilemesi ile doğru orantılı olarak bilindik tarihleme kriterlerini uyarlayamayacak olsak da, bu üç eserin İ.S. 2. yy.'a tarihlenmeleri mümkün görünmektedir. Heykel'den yola çıkılacak olursa, bu yerel çalışma, kasların ön plana çıkartılmadığı, yüzeyin düzleştirilmesi ile yerelliği kadar feminen formları tercih ettiği için Hadrianus-Antoninus dönemine tarihlendirilebilir. Ayrıca desteği ile bütünleşmiş görüntüsü ve desteği zengin bezemesi ile de İ.S. 2. yy. örneklerini çağrıştırmaktadır¹⁸.

¹⁸ Angelicoussis 1992, 51; Berger 1990, 345.350; Pochmarski 1990, 208.

Kısaltmalar ve Kaynakça

- Amelung 1908 W. Amelung, Die Skulpturen des Vatikanischen Museums II (1908).
- Angelicoussis 1992 E. Angelicoussis, The Woburn Abbey Collection of Classical Antiquities. Monumenta Artis Romanae 20 (1992).
- Berger 1990 E. Berger, Antike Kunstwerke aus der Sammlung Ludwig III. Skulpturen (1990).
- Cain 1997 H-U. Cain, Dionysos "Die locken lang, ein halbes Weib?", Sonderausstellung. Museum für Abgüsse Klassischer Bildwerke (1997).
- Çalık 1997 A. Çalık, Roman Imperial Sculpture from Cilicia (Yayınlanmamış Doktora Tezi King's College London 1997).
- Di Leo B. Di Leo, "Statua di Dionisio" Museo Nazionale Romano. Le Sculture I, 12, No. 39 181 vd. A curi di A. Giuliano (Roma 1995).
- Fileri 1985 E. Fileri, "Statue Acefala di Dioniso", Museo Nazionale Romano. Le Sculture I, 8, 518 vd. Nr. X8. A curi di A. Giuliano (1995).
- Fileri 1995 a E. Fileri, "Statua di Dionisio", Museo Nazionale Romano. Le Sculture I, 12, 179 vd. Nr. 38. A curi di A. Giuliano (1995).
- Fileri 1995 b E. Fileri, "Torso di Dionisio", Museo Nazionale Romano. Le Sculture I, 12, 182 vd. Nr.40. A curi di A. Giuliano (1995).
- Fuchs 1992 M. Fuchs, Glytothek München. Katalog der Skulpturen Bd. VI. Römische Idealplastik (1992).
- Furtwaengler 1897 A. Furtwaengler, Über Statuenkopien im Altertum I. Abhandlungen 20 (1897).
- LIMC 1986 LIMC III,1, bk.: C. Gaspari, "Dionysos" (1986).
- Marquardt 1995 N. Marquardt, Pan in der hellenistischen und kaiserzeitlichen Plastik (1995).
- Moltesen 2002 M. Moltesen, Catalogue. Imperial Rome II. Statues. Ny Carlsberg Glyptotek (2002).
- Pochmarski 1990 E. Pochmarski, Dionysische Gruppen, Eine typologische Untersuchung zur Geschichte des Stützmotivs (1990).
- Ridgway 1994 B. S. Ridgway, Greek Sculpture in the Art Museum. Princeton University. Greek Originals, Roman Copies and Variants (1994).
- Schefold 1952 K. Schefold, Der Basler Dionysos, ÖJH 39, 1952, 93-100.
- Tulunay 2004 E. Tulunay, "Soloi Pompeiopolis Heykelleri (2000-2003)", AST 22.2 (2005) 23-30.
- Vermeule 1981 C. C. Vermeule, Greek and Roman Sculpture in America (1981).

Abstract

The Dionysos-Pan statute and two torsi from Silifke Museum

The statue and two torsi in the Museum of Silifke depict Dionysos. Pan is accompanying the statue Dionysos; Pan is carved out as a relief on the trunk-like support of the statue. Grapes fall down from the left hand of Dionysos and reach Pan, who is looking upwards to the grapes. All these characteristics support the identification as Dionysos.

The two torsi, with similar hair strands falling down the neck to the shoulders, must have once depicted similar Dionysos statues.

Dionysos, with his young, unbearded and athletic look, first appears in the east pediment of the Parthenon temple and spreads widely with this look from the 5th century B.C onwards; he will be known thereafter with his hairstrands falling to the shoulders and his 'S' shaped body which is quite feminine. The 'S' form of the male body, developed with the Sauroktonos of Praxiteles was copied frequently during the Roman period. We can observe this stance more or less in many Roman copies of Dionysos. Despite this soft stance, thick and rough legs, as in the Silifke Dionysos, can appear. This shows us the sculptor was aware of the iconographical features but was not able to take distance from local characteristics.

The 'Ny Carlsberg' Dionysos is a good parallel to the Silifke Dionysos, with its stance and as it is offered for him, the Silifke Dionysos may also have held a rhyton or kantharos at his right hand or he could have held grapes also at his right hand, as seen at the 'Napoli Dionysos'. Grapes at the left hand as suggested for the 'Ny Carlsberg Dionysos' are anyway preseved at the Silifke Dionysos. As the broken right arm of the Silifke statue was not highly raised, it makes him look more like the 'Woburn Abbey' type.

This type is dated to the 2nd century B.C by Furtwaengler and is interpreted as a continuation of Praxiteles. Traces of the Apollon of Praxiteles can be seen here. The number of replicas and variations ('freie Nachbildung') of this type show that it was a beloved style. The most similar replica is the 'Dionysos of Basel'; it is even suggested that they both go back to the same type. Berger identifies the 'Woburn Abbey' type as the "classical new creation" (klassistische Neuschöpfung) of the Hadrianic – early Antonine period.

The Silifke Dionysos shows similarities with the 'Woburn Abbey' type, not only by its stance, but also by the fingers of his left hand as they are laid over the grapes. Other similarities are the body, which has gained movement through the 'S' curve; the position of the legs are quite close to each other and the slightly sideways move of the body is also a similarity. But 'Woburn Abbey' Dionysos is not accompanied by Pan and on the support, nebris and snake are carved out.

Except for the panther, the Dionysos – Pan group from Soloi Pompeiopolis in Cilicia is a good iconographical parallel for the Silifke Dionysos. It is important to note that even the head is well preserved. The head is slightly turned to the right and the hair is divided from the middle and falls to both sides and to the back from the neck downwards in fine strands.

He also possesses a diadem with ivy leaves and flowers, as well as grapes. That pan has raised his head upwards and holds a lagobolon, is parallel to the Silifke group. As to Tulunay, the Soloi group does not have a replica and has to be considered together with the Dionysos 'Kopenhagen Group' and the 'Kyrene-Woburn' type.

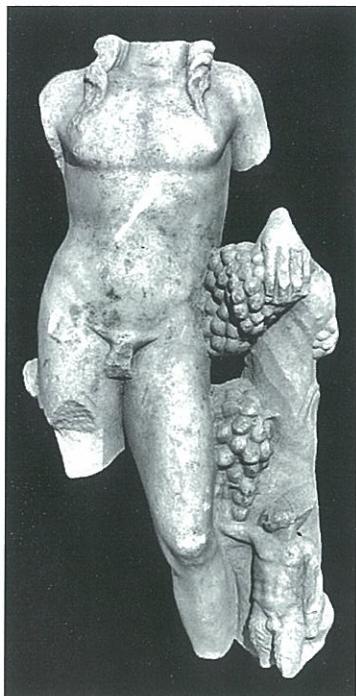
It is possible to find many parallels for the hair of Dionysos falling to his shoulders in fine strands. The hair of the statue Dionysos in Silifke looks quite thick and heavy, while the strands of the first torso (Yenibahçe Köyü) reflect a movement and are very fine, like the strands of 'Eros Centocelle'. This is a characteristic of the 2nd century A.D.

Taking the Silifke Dionysos statue together with the two torsos into consideration, it attracts our attention that the first torso shows very fine body details and hair strands. Its marble is also of good quality. These characteristics also can be partly observed on the second torso, but the marble is more veined.

The Dionysos statue is rougher than both torsos, with his hair and static look; the details of his body are reflected only roughly. Even the grapes are more schematic. All these details make the statue stable, and especially, the thickness of the legs give accent to this stability.

According to these points, we can suggest the sculptor of the first torso belonged to a more experienced school outside Cilicia, or that he was carved by experienced Cilician sculptors. The second torso is more weathered, but it is still possible to say that it is a local work despite its similarity to the first torso; the breast muscles are not carved so much in detail and the hair is more schematic. We can say that the Dionysos statue was produced by Cilician sculptors after the observation of the two torsos (which of course were once statues). During the process of copying, the iconographical characteristics were applied, but stylistic details were lost and a local look and taste occurred. In spite of this, a 'Woburn Abbey' type has been represented in Cilicia which shows that Roman Imperial taste was attempted in Cilicia.

As for the fact that the details are no longer well preserved and do not support a stylistic study, it is difficult to talk about the time span and sequence of production between the two torsos and the statue. Furthermore, the common criteria for dating can not be applied because of the local characteristics. Despite these facts, it is possible to offer a dating for both torsos and the statue to the 2nd century A.D. Especially, the statue, with its quite flat surface, shows not only local taste and ability, but also prefers the feminine forms of the Hadrian – Antonine period. Furthermore, the integration of the statue's support as well as the rich carving of the support, recall 2nd century examples.

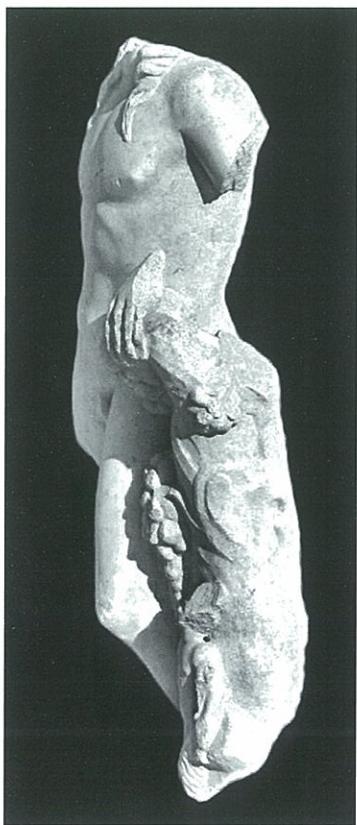
Res. 1 Dionysos - Pan Heykeli,
önden.

Res. 2 Dionysos - Pan Heykeli,
detay

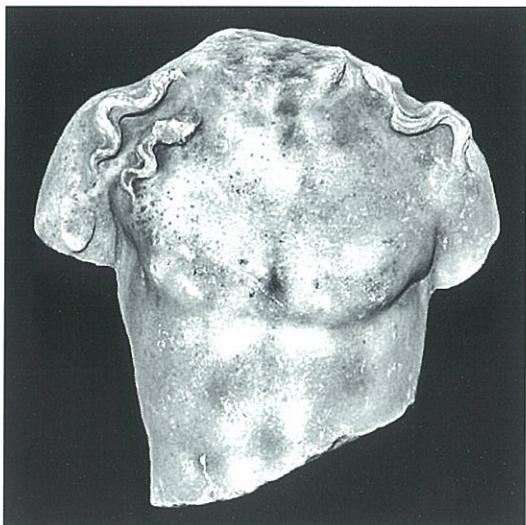
Res. 3 Dionysos - Pan Heykeli,
arkadan.

Res. 4
Dionysos -
Pan Heykeli,
sol yandan.

Res. 5
Dionysos -
Pan Heykeli,
sağ yandan.

Res. 6 Birinci Dionysos Torsusu, önden.

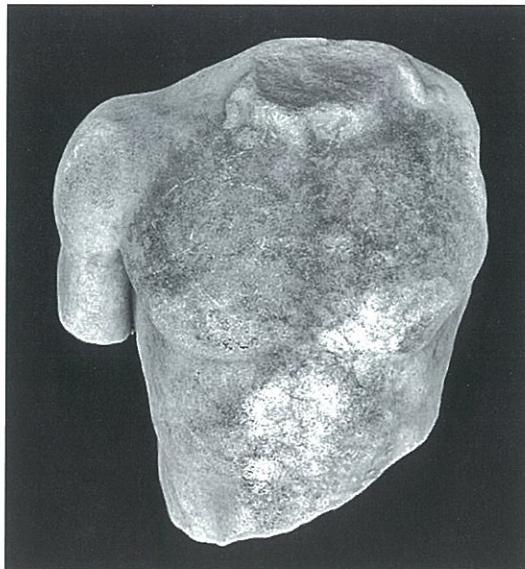
Res. 7 Birinci Dionysos Torsusu, arkadan.

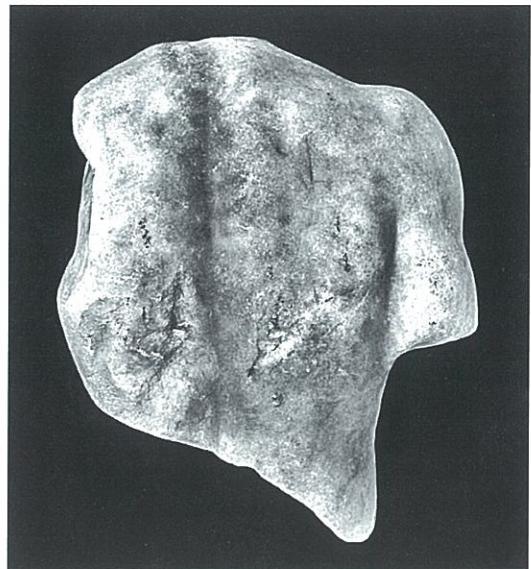
Res. 8 Birinci Dionysos Torsusu,
sol yandan.

Res. 9 Birinci Dionysos Torsusu,
sağ yandan.

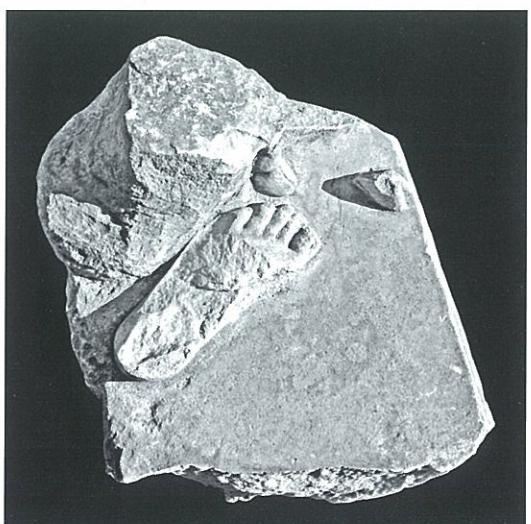
Res. 10 İkinci Dionysos Torsosu, önden.

Res. 11 İkinci Dionysos Torsosu, arkadan.

Res. 12 Heykel Kaidesi, önden.

Res. 13 Heykel Kaidesi, üstten.